

## СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Явор Димов Генов, Институт за изследване на изкуствата, БАН  
за дисертационния труд на Росица Илиева Николова, редовен докторант  
към Институт за изследване на изкуствата. БАН, сектор *Музика*,  
с научен ръководител чл.- кор. проф. Светлана Куюмджиева,  
на тема „Многогласни богородични песнопения в творчеството на български и руски автори  
от края на XIX до средата на XX век“ за присъждане на образователната и научна степен  
„доктор“, професионално направление: 8.3. „Музикално и танцово изкуство”

Изследването на Росица Николова, представено за становище с дисертационен текст и автореферат, представлява труд върху конкретен дял от многогласния православен певчески корпус, а именно богородичните песнопения. Такъв тип проучване, фокусирано върху определена част от цялостния литургичен цикъл, функцията му в този цикъл, както и музикалния „език“ на самите песнопения, заема място сред поредица научни разработки, концентрирани върху отделни певчески типове и жанрове на монодийната или многогласната практика, на Източното или Западното богослужение. Доколкото този тип репертоар досега не попада във фокуса на специално музиколожко внимание, а поставя конкретни изследователски задачи, формулирани в изложението, задава необходимостта от самото проучване.

Целите на авторката предопределят преимуществено историографския „профил“ на работата. Индуктивно се извеждат специфичните, но и общи черти в богородичните песнопенията на тримата избрани композитори въз основа на широката композиторска картина в края на XIX и първите десетилетия на XX век в България и Русия. Авторката осъществява това чрез избрани от нея методи на систематизиране, описание и сравнителни проучвания на „химнографски текстове, композиционни похвати и други компоненти на музикално-творческата изразност във високото по значимост православно музикално наследство от Добри Христов, Петър Динев и Павел Чесноков“<sup>1</sup>.

Изложението на дисертацията се състои от 153 страници, в които са застъпени 47 нотни примери и 9 приложения. Текстът е структуриран в две големи глави. Първа глава със своя обзорен характер изпълнява въвеждаща функция в историята на изследваната материя. Тя е разделена на две под-глави, посветени съответно на фигурата на Степан Смоленски и ролята

---

1 Дисертационен труд, с. 14

му в иницирането на т. нар. Ново направление в руската църковна музика от края на XIX век, както и на навлизането на многогласието в България като нов тип музикална мисловност. Изследванията върху богородичните песнопения на Добри Христов, Петър Динев и Павел Чесноков са изложени във втора глава на дисертацията, като се базират на общи данни за музикалното присъствие и композиторски облик на всеки един от тях.

Дисертационната работа на Росица Николова има следните по-значителни постижения:

1. От особено значение, по мое мнение, е осъществяването на идентификация на едногласни певчески модели, цялостно или частично използвани за композиране на многогласни богородични произведения от тримата разглеждани автори. Към това авторката посочва църковно-певческите сборници, съдържащи едногласните песнопения.
2. На база на химнографските текстове се изяснява литургическата функция на конкретни богородични песнопения, „като е дискутирано мястото на изпълнение на проучените произведения в богослужебните последования“<sup>2</sup>.
3. Чрез сравнително проучване на композиционните похвати за написването на богородичните песнопения се извеждат стилистическите характеристики на тримата изследвани автори.
4. Осъществена е детайлна систематизация на богородичните песнопения в творчеството на Добри Христов, Петър Динев и Павел Чесноков и се разкрива „нова информация с практическа насоченост за диригенти и изпълнители на богослужебна музика“<sup>3</sup>.

Бих искал да посоча също някои слаби места, които текстът за жалост разкрива. За мен те са най-вече различни проявления на общ недостатък, свързан с определени езикови слабости.

Бих искал да посоча също някои слабости, които текстът за жалост разкрива. Срещат се стилово-неуместни изрази, които не допринасят за доброто му възприемане, нито за научната му тежест<sup>4</sup>, а описанията на музикално-структурното съдържание на изследваните песнопения си служи и с неточно подбрани понятия и/или такива, които не са възприети в използвания вид в учебната/изследователската литература у нас<sup>5</sup>.

Извън посочените изследователски постижения и недостатъци, бих искал да изтъкна едно, по мое мнение, съществено преимущество на Николова и нейната работа, именно доброто познаването на богородичните песнопения на тримата изследвани автори не само

---

2 Автореферат, с. 49

3 Пак там

4 Дисертационен труд, с. 27, с. 85; Автореферат, с. 6

5 Вж. например Дисертационен труд, с. 47, с. 72

като музиколожки феномен, но и като реално звучаща материя със своите интерпретаторски задачи и място в богослужението. В изследването на авторката неизбежно прозира онзи пласт на изпълнителска опитност, върху който е възможно детерминирането на конкретно теоретично обобщение.

Достатъчно детайлно подобрите и поднесени сведения в текста на дисертацията, както и собствените проучвания на Николова се формират на основата на богатия набор от 106 използвани научни заглавия. Авторефератът резюмира точно съдържанието на дисертацията и ясно извежда приносите на осъщественото проучване. Дялове от изложението на текста се публикуват предварително в три отделни статии за списание *Българско музикознание*, съответно през 2015 и 2017 г.

В заключение: дисертацията на Росица Николова е завършен изследователски труд върху богородичните песнопения на три важни фигури в Православната певческа практика от края на XIX и първата половина на XX век: Добри Христов, Петър Динев и Павел Чесноков. Темата се вписва с актуалността си в теоретичното поле за проучвания на богослужебната музика, а осъществените интерпретации и обобщения имат както собствено теоретична, така и практическо-изпълнителска насоченост. Благодарение на това, както ми се струва, предложеният текст би провокирал интереса на широк кръг от музикални историци и изпълнители.

Въз основа на казаното дотук, препоръчвам на уважаемото Научно жури присъждането на Росица Николова за нейния дисертационен труд „Многогласни богородични песнопения в творчеството на български и руски автори от края на XIX до средата на XX век“ образователната и научна степен „доктор“ по направление 8.3. „Музикално и танцово изкуство“.

14.11.2018 г.

София

доц. д-р Явор Генов

